

Paraules clau

immigració, esport, integració i segregació social, formes d'integració, polítiques del benestar, Alemanya

Esport per a immigrants: instrument d'integració?

▪ **klaus heinemann**

Catedràtic emèrit de Sociologia.
Universität Hamburg. Hamburg (Alemanya)

Abstract

Since the end of the seventies in Germany, sport had been put forward as an almost ideal possibility to favour the integration of immigrants. This was the motive for which diverse associations and sports clubs planned a series of sporting projects for different groups of immigrants. However, we lack valid, empirical studies compatible among themselves which demonstrate the practical result of these projects. The article begins by answering two questions: the first asks if the situation in Germany can be compared to Spain. The second refers to the specific possibilities of the values attributed to sport. After, the concept of integration itself is questioned. We can distinguish five dimensions: a legal integration, a structural functional integration, familiarisation with cultural techniques, cultural integration and identity integration. It has been shown that sport can only contribute to cultural and identity integration. Finally some proposals are presented on how to organise and popularise sport so that immigrants feel motivated for this activity.

Key words

immigration, sport, social integration and segregation, types of integration, Welfare policies, Germany

Resum

Ja des de final dels setanta es planteja, a Alemanya, l'esport com una possibilitat gairebé ideal per afavorir la integració dels immigrants, motiu pel qual diverses associacions i clubs esportius van planificar, amb aquest objectiu, un seguit de projectes esportius per als diferents grups d'immigrants. Malgrat tot, ara com ara ens manquen estudis empírics vàlids i combinables entre si que mostrin el resultat pràctic d'aquests projectes.

L'article comença per respondre dues preguntes. La primera es planteja si és comparable la situació d'Alemanya amb la d'Espanya. La segona pregunta es refereix a les possibilitats específiques dels valors atribuïts a l'esport.

Es qüestiona, després, el mateix concepte d'integració. Hi podem distingir cinc dimensions, a saber: una integració referida a les qüestions legals, una integració estructural funcional, la familiarització amb les tècniques culturals, la integració cultural i una integració identificativa. S'ha demostrat que l'esport únicament pot aportar quelcom a la integració cultural i a la identificativa.

Finalment, es presenten algunes propostes sobre la forma d'organitzar i popularitzar l'esport, perquè els immigrants se sentin motivats per aquest.

És comparable la situació dels immigrants a Espanya amb la d'Alemanya?

No estic gaire segur que la meua invitació a aquest Congrés i la ponència que escoltaran sobre el tema "Esport per a immigrants: Instrument d'integració?" sigui de gran utilitat per a vostès, i això per dos motius:

1. Ja des de final dels setanta es planteja, a Alemanya, l'esport com una possibilitat gairebé ideal per afavorir la integració dels immigrants, motiu pel qual diverses associacions i clubs esportius van planificar un seguit de projectes esportius per als diferents grups d'immigrants. Malgrat tot, ara com ara ens manquen estudis empírics vàlids i combinables entre si que mostrin el resultat pràctic d'aquests projectes, és a dir, que analitzin si l'esport ha servit realment per millorar la integració i per resoldre

més fàcilment els problemes d'una integració insuficient. Pel que fa als diferents efectes –intencionats i no intencionats– de l'esport, encara depenem de suposicions. De fet, existeixen gran quantitat d'iniciatives, però, comparativament, molt poc control dels resultats; hi ha grans expectatives però no es planteja una consciència clara del problema, de les possibilitats i les limitacions, així com dels efectes no previsibles de l'esport per als immigrants.

Per aquest motiu he formulat els diferents apartats de la meua ponència com a preguntes; vull expressar amb això la possibilitat de posar en qüestió el tema i animar a fer-ne una discussió posterior. Vull deixar clar, amb aquestes preguntes, que cal enfrontar-se a les expectatives optimistes plantejades a l'esport sempre amb un cert grau d'escepticisme i prevenció.

2. La qüestió que puc tractar i que tractaré es refereix principalment a la situació dels immigrants i de l'esport a la República Federal d'Alemanya. Aquesta situació és, pel que sé, ben diferent de la que es viu a Espanya, sobretot en dos aspectes essencials. Exposaré, en primer lloc, aquestes diferències, perquè són necessàries per assimilar correctament els plantejaments d'aquesta ponència. Em refereixo a l'àmbit i l'estructura dels immigrants (vegeu Beger, 2000; Reuter, 2000).

- A Alemanya resideixen aproximadament 7,5 milions de persones que no tenen la nacionalitat alemanya. Això suposa aproximadament el 8,5% de la població –davant de l'aproximadament 2% a Espanya.
- A aquest nombre cal afegir-hi aproximadament un milió més de persones originàries d'altres països, però que, en haver residit més de deu anys a Alemanya, han adquirit la nacionalitat alemanya (immigrants amb nacionalitat alemanya).
- Existeix un grup especial de persones format pels aproximadament 3 milions d'"immigrants d'origen alemany". En sentit estrictament legal, és a dir, per la seva nacionalitat són alemanys però

han viscut durant generacions, alguns des de fa més de dos-cents cinquanta anys, a Rússia, Romania i d'altres països comunistes, i ara han retornat a Alemanya –sense estar bàsicament familiaritzats amb la llengua alemanya i amb la forma de vida de les societats occidentals.

- Es mostra, doncs, l'heterogeneïtat del grup d'immigrants. Aquesta heterogeneïtat es refereix, d'una banda, als diferents països d'origen. L'estadística esmenta 15 països distints amb una proporció superior al 2% dintre del grup dels estrangers. No enunciaré els noms de tots aquests països, vull esmentar, tanmateix, perquè és important per a la meua exposició, que prop del 30% dels estrangers, és a dir, gairebé 3 milions, provenen de Turquia. D'altra banda, cal fer distincions, dintre del grup d'immigrants, per la seva situació de vida, és a dir, a) Immigrants de treball, és a dir, persones que van venir, des de final dels anys 50, com a treballadors a Alemanya; b) Membres de la família, que han vingut des dels seus països d'origen a Alemanya per reunir-se amb la resta de la família; c) Fills i fills dels fills d'aquestes famílies, que van néixer a Alemanya; i d) El grup dels asilats, o sigui persones perseguides als seus països d'origen per motius polítics i que sol·liciten asil polític a Alemanya. Aquests suposen, des del 1980, la gens negligible quantitat de 2,5 milions de persones. Alguns reben l'asil polític, però la majoria no. Aquestes persones es troben a l'espera d'una decisió sobre el seu futur; si el seu cas es resol negativament, són deportats novament als seus països d'origen –com s'anomena en l'alemany oficial.

Calia explicar breument aquesta situació dels immigrants a Alemanya perquè les possibilitats d'integració i, doncs, també la utilitat de l'esport en el procés d'integració depenen essencialment a) de la seva proporció numèrica, b) de la major o menor heterogeneïtat de la seva estructura, i c) de la seva forma de vida actual i de la planificació de la vida dels immigrants.

Klaus Heinemann, contestant a les preguntes després de la seva intervenció.

En aquests grups tan dispars d'immigrants se'ls fan ofertes de possibilitats ben diverses, alhora que es plantegen problemes d'integració, i també diversos potencials de l'esport com a suport per a aquest procés.

Una segona diferència essencial entre Alemanya i Espanya es troba en la mateixa organització del fet esportiu. A Alemanya, l'Estat quasi bé no és responsable de l'oferta esportiva. És tasca de les associacions i els clubs esportius, és a dir de grups voluntaris que decideixen i actuen segons el seu propi criteri, independents completament de l'Estat. L'Estat pot donar suport a la tasca dels clubs i associacions només econòmicament i d'aquesta manera fer valer els seus interessos i objectius en l'esport. Exceptuant les escoles, l'Estat no realitzarà ofertes esportives ni s'immiscirà de forma directa en el treball de les associacions i clubs. És a dir: l'aprofitament de l'esport com a instrument d'integració és responsabilitat exclusiva de les associacions i els clubs; són els clubs els qui organitzen les mesures per a la integració dels immigrants potenciades per l'Estat i aquestes, per tant, pressuposen la pertinença o la relació amb una associació esportiva. És per aquest motiu que els clubs i associacions esportives ocupen un paper essencial en la meua exposició.

Fotografia de la Associació Esportiva Ciutat Vella-Barcelona

L'esport, parla realment totes les llengües?

L'esport, parla realment totes les llengües?

L'esport, tal com s'afirma sovint, parla totes les llengües. Es diu que és un fenomen global, supracultural, en base a les característiques següents:

- *Comprensió comuna de les regles:* l'esport es practica a tot arreu d'acord amb unes mateixes regles, conegudes per tothom, fàcils de comprendre i transparents en cada una de les modalitats.
- *"Esport per a tothom":* les úniques diferències que coneix l'esport són el rendiment de l'esportista independentment del seu origen social i cultural, del color de la seva pell, la seva religió: és possible practicar l'esport amb persones que viuen més enllà de les nostres fronteres.
- *Igualtat i noves formes de desigualtat:* la competència es basa en la igualtat i té com a conseqüència final la desigualtat –però aquest procés acostuma a ser distint al que de fet es produeix dins la societat.
- *Relativa manca d'importància de la llengua:* com que la comunicació en l'esport en principi és no verbal, la llengua no acostuma a ser obstacle per a la participació.
- *Obertura de les ofertes:* l'associació esportiva obre les seves ofertes a tots els grups de població, per la qual cosa a les associacions es troben representades també moltes minories ètniques com a membres amb igualtat de drets.

- *L'esport com a camp de socialització:* l'esport es considera una arma eficaç de la socialització; mitjançant l'esport es transmeten valors i normes primordials de les societats modernes –com ara l'instint individual de superació, la familiarització amb la competitivitat, la necessitat de planificació a llarg termini, la disciplina del temps, la justícia, la resistència a l'èxit i al fracàs, etc.
- *"Connexió social":* l'esport fomenta l'aparició de xarxes socials i afavoreix el desenvolupament de les relacions socials; amb el fet de dutxar-se junts després de practicar l'esport, sortir a prendre alguna cosa, compartir les experiències i les impressions de la pràctica esportiva, plantejar-se les causes de l'èxit o el fracàs, es posa una base important per a la comunicació, la sociabilitat i les vivències en comunitat.

A la vista d'aquestes característiques de l'activitat esportiva sembla clar que l'esport podria unir persones molt diferents pel que fa a la seva religió o als seus punts de vista i també d'origen ètnic molt distint, i afavoriria així la seva integració en una associació; podria, segons es pot esperar, ajudar a superar barreres socials i servir com a contraposició a la separació de la societat en diferents blocs, enemistats entre si políticament i socialment. No és, doncs, sorprenent que ja a començament dels 80 existissin associacions i clubs esportius que promocionessin –i que l'Estat també fomentés– els corresponents programes que propiciessin la integració dels immigrants.

Malgrat tot, analitzant totes les experiències obtingudes en aquest camp i, realitzant un estudi teòric d'aquestes, cal afirmar que l'aportació de l'esport al procés de la integració d'immigrants de diferents països d'origen, si més no si es formula d'una forma tan generalitzada, és sincerament escassa. Exposaré a continuació els motius que condueixen a aquesta asseveració. Cal, tanmateix, realitzar abans una indicació general:

Les propostes i projectes de l'esport per a immigrants –com les existents a Alemanya– es basen en general en una imatge simplista i, segons la meua opinió, massa

senzilla, de la societat. Parteixen de la base de considerar la societat com una formació social caracteritzada per tots els valors comuns, les bases ètiques, les formes de l'estil de vida, de l'organització del treball i el temps lliure, la formació de la família i el cercle d'amics i també un sentiment global del *nosaltres* –anomenat sovint identitat nacional. La integració significa, doncs, la inclusió en aquesta cultura que impregna tota una societat, anomenada per un conegut polític alemany com a "cultura guia alemanya" ("*deutsche Leitkultur*"), a la qual haurien d'adaptar-se els immigrants que vulguin romandre durant llarg temps a Alemanya.

Però aquests conceptes de societat i integració social són excessivament simplistes. La imatge de les societats modernes se separa cada vegada més del concepte de cultura homogènia, guiada pel seu *modus operandi*. El desenvolupament social es caracteritza a hores d'ara per una creixent diferenciació; la característica típica de les societats modernes és precisament la varietat dels estils de vida, la variabilitat i flexibilitat dels plantejaments de vida, l'heterogeneïtat en l'orientació de valors, la diversitat dels principis ètics, les diferents formes de convivència dintre de la família i l'organització del treball i la vida professional. Això es reflecteix de forma especialment clara en la diversitat de formes de convivència en parella i en l'augment de la flexibilitat en els àmbits professionals i en el treball. Pot dir-se que cada societat en si mateixa ja és en certa manera "multicultural". La individualització, criteri que caracteritza –i amb raó– les societats modernes, troba la seva imatge en aquesta diferenciació social i cultural de la societat.

Però si això és realment cert, no hi ha resposta a la pregunta, ja plantejada: cap on s'ha d'adreçar la integració? Quin dels diversos valors, estils de vida i formes d'organització de la vida d'una societat ha de servir com a orientació per a la integració? Com es mesura si s'ha aconseguit una integració –positiva– o més o menys positiva? I qui se sent amb el dret d'establir els paràmetres de mesurament? Com que no és possible obtenir resposta a aquestes preguntes, es plantegen d'altres qüestions, del tipus:

1. Què significa integració o, més exactament, quins processos cal distingir, si és que es pot parlar d'integració?
2. Fins a quin punt és necessària o imprescindible una integració en aquestes diferents dimensions, per poder evitar, d'aquesta forma, conflictes greus en una societat?
3. Què pot aportar l'esport per al foment de la integració dintre de les diferents dimensions de la integració?

A continuació m'ocuparé d'aquestes qüestions.

Què significa integració?

La integració és un procés a llarg termini compost per les dimensions següents:

1. La primera dimensió inclou el reconeixement de l'ordenament jurídic del país receptor. Això sembla un requisit obvi, però en alguns casos en particular no n'és tan fàcil la realització. No em refereixo amb això (solament) a diferents formes de criminalitat en sentit estricte; parlo més aviat del fet que alguns costums, hàbits i actuacions evidents que els immigrants emmenen des dels seus països d'origen –de vegades motivats i justificats per elements religiosos– poden contraposar-se a la nostra legislació i el nostre ordenament jurídic. Pensem, per exemple, en la igualtat de drets entre homes i dones, l'estricta separació d'Estat i Església (religió), el principi constitucional de la tolerància. Pot exigir-se, sense dificultat, el respecte a aquests valors atès que es tracta de principis recollits a la Constitució o de drets bàsics de la persona. Però, com actuar, per exemple, davant d'un *Sikhs* que es nega a posar-se el casc quan va en moto, argumentant que la seva religió únicament li permet de portar un turbant? Què fer davant un grup ètnic que sacrifica un animal per motius religiosos, d'una forma prohibida per les nostres normes legals de protecció dels animals? Què fer si els pares prohibeixen a la seva filla prendre part en la classe coeducativa de natació al col·legi? (Integració referida a aspectes legals.)

2. La segona dimensió es refereix a un procés a través del qual es permet l'accés dels immigrants, amb igualtat de drets, a totes les posicions econòmiques i institucions, i els immigrants volen i poden acceptar aquesta igualtat d'oportunitats. Aquesta forma d'integració consta, doncs, de dos aspectes: significa, d'una banda, des del punt de vista del país receptor, que s'ofereixen als immigrants les mateixes oportunitats de què gaudeix la població nacional. El mateix tracte i la igualtat de drets –tant en la formació, com en el mercat laboral, la recerca d'habitatge i també en l'ocupació del temps lliure i, per tant, també, de l'esport i les seves organitzacions –són la base d'aquesta forma d'integració, i això significa igualment que s'obre als immigrants (afavorit alhora per mesures legals i polítiques, ofertes de formació específiques, la destrucció de barreres d'accés) la possibilitat d'aprofitar amb igualtat de drets aquestes oportunitats. Des del punt de vista de l'immigrant, aquesta integració significa que volen i poden realment aprofitar aquestes oportunitats. (Integració estructural-funcional.)

3. Integració significa també la transmissió de tècniques culturals. Entre elles es troba, d'una banda, l'aprenentatge de la llengua del país receptor; d'una altra banda, també s'inclou aquí el fet de conèixer tècniques d'organització de la vida quotidiana que són òbvies per a nosaltres –per exemple, la utilització del transport públic, el tracte amb les entitats oficials, els horaris, etc. (Familiaritzar-se amb les tècniques culturals.)

4. La integració comprèn, a més a més, un procés d'aprenentatge a través del fet que els immigrants es familiaritzen amb les característiques culturals, socials, etc., d'un país, les seves normes, valors i actituds. (Integració cultural.)

5. La integració és, finalment, un procés en què es defineix novament la pertinença nacional-cultural, és a dir, es crea una nova identificació, en forma d'identificació doble (per exemple, com a turc i alemany) o el desenvolupament d'una identificació principal com a alemany o, en el seu país, com a espanyol. (Integració identificativa.)

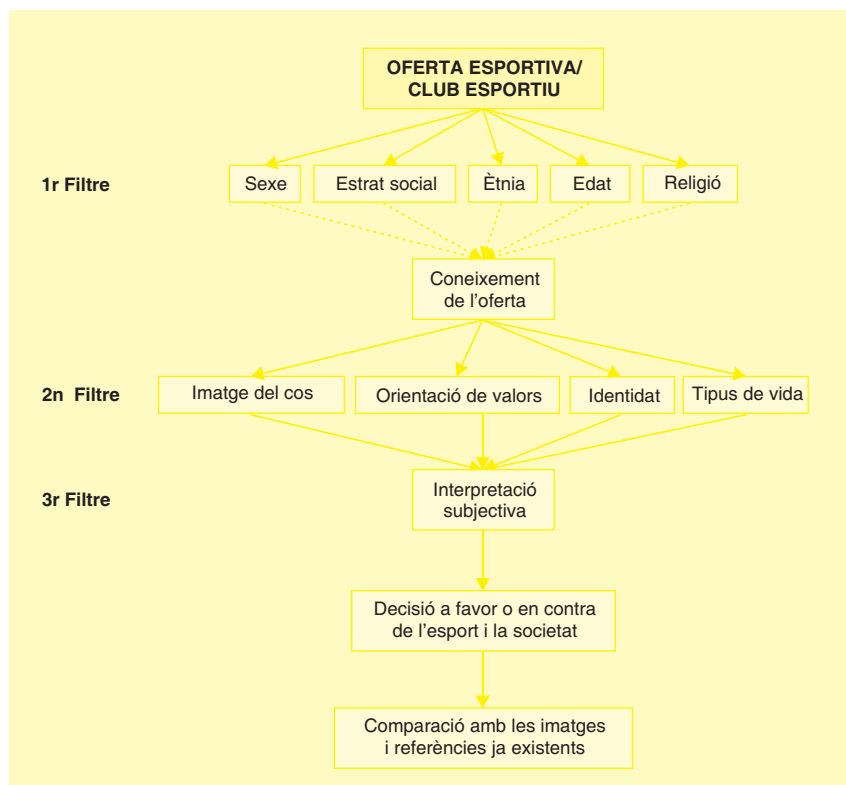
En aquest moment no vull ocupar-me de la qüestió de si existeix alguna cosa semblant a un procés "ideal" d'integració (Heckmann, 1985). Així i tot, opino que aquestes cinc formes d'integració posseeixen un rang d'importància distint, sobretot si les observem des de la perspectiva de la diferenciació social que he comentat a l'apartat anterior. Penso que la integració estructural-funcional destaca per la seva especial significació; aquesta garanteix que també els immigrants disposen de les mateixes oportunitats d'organitzar i assegurar la seva vida que la població autòctona. Fa possible, paral·lelament, el reconeixement de les diferències culturals i no exigeix la recerca d'una identitat cultural (Robertson-Wensauer, 2000).

Després d'establir la diferenciació exposada entre les diferents formes d'integració és important de destacar que no podem afirmar, de forma general, en cap dels casos, que l'esport fomenti la integració. Cal diferenciar a quina forma d'integració ens referim i a quina d'elles podria ser útil l'esport alguna vegada. Aquest no és el cas en algunes de les formes esmentades anteriorment: òbviament, l'esport no pot aportar res a la millora de la comprensió dels termes legals i tampoc no permet d'adquirir tècniques culturals. Tampoc no és d'esperar que l'esport millori la integració estructural-funcional, atès que en aquest cas es tracta de l'expressió dels principis d'igualtat de drets i igualtat de tracte als immigrants en tots els àmbits de la vida dintre d'una societat –poc hi pot aportar aquí l'esport. Sí que caldria preguntar-se si aquesta integració estructural-funcional, si més no es veu reflectida en l'esport. Finalment, solament ens queden dues de les cinc àrees destacades on es pot esperar que l'esport porti alguna cosa a la millora de la integració. Per tant, hem d'analitzar la següent qüestió. Què pot aportar l'esport a la integració cultural i a la integració identificativa?

Abans d'entrar en els possibles efectes de l'esport en el procés de la integració, vull cridar la seva atenció sobre un important problema metodològic que se'ns planteja

Figura 1.

Procediment de decisió per a l'acceptació d'una oferta esportiva.

en tractar d'estudiar de forma empírica la influència de l'esport en el procés de la integració. Encara que observem de forma empírica que els immigrants que practiquen l'esport es troben millor integrats en les diferents dimensions descrites, que no pas els immigrants que no practiquen l'esport activament, això no vol dir obligatòriament que aquesta integració millor es degui als efectes positius de l'esport, ja que no es pot descartar, d'antuvi, que aquelles persones que s'hagin inscrit com a socis d'una associació esportiva i hi practiquin esport, no es trobessin ja anticipadament amb un grau més alt d'integració que l'esperat en els socis estrangers d'una associació i que aquest fet tingui precisament com a conseqüència que s'hagin inscrit en l'associació i practiquin activament esport. Es pot pensar, per lògica, que la incorporació a una associació sigui el resultat d'una selecció que

es correspongui amb el grau d'integració realment assolit.

Es fa realitat la integració estructural-funcional en l'esport?

Em centro especialment en la qüestió de fins a quin punt la integració estructural-funcional es fa realitat en l'esport i és més fàcil d'aconseguir gràcies a l'esport. Plantegem, doncs, en primer lloc, fins a quin punt s'ha aconseguit una integració cultural-funcional en l'esport, és a dir, si s'ha aconseguit que els immigrants (puguin prendre) prenguin part amb igualtat de drets en l'esport. A la vista de totes les xifres de què disposem (encara que no es tracti de resultats sistemàtics i representatius) podem dir que:

1. El grau d'organització dels estrangers (és a dir, la seva pertinença a clubs es-

portius) és molt reduït. Davant de gairebé un 30% de participació de la població alemanya, la proporció de població estrangera es troba entre el 5% i el 10%.

2. Aquestes discrepàncies es detecten ja clarament al grup de nens i joves; el grau d'organització dels joves alemanys es troba aproximadament en el 50%, el grau d'organització dels fills de pares estrangers es troba, si fa o no fa, en el 20%.
3. Especialment reduïda és la integració de noies i dones estrangeres; es troba en aquest moment per sota del 5%.

Aquesta escassa participació en l'esport dintre de les associacions esportives es manté inalterada malgrat la gran quantitat d'esforços, iniciatives i programes especials oferts per les associacions i els clubs.¹

En general, doncs, ens veiem obligats a afirmar: els immigrants es troben escassament representats en l'esport, (encara) no s'ha aconseguit una integració estructural-funcional suficient. Però sobretot cal plantejar-se que qui no és membre d'una societat esportiva i practica l'esport en aquesta no n'obtindrà cap suport per avançar en la seva integració.

És a dir, si fos possible mitjançant l'esport una integració en alguna de les dimensions esmentades, hauria de poder arribar-se al major nombre de persones possible mitjançant l'esport. Per aquest motiu, és important plantejar-se la pregunta de per què és tan escassa la participació dels immigrants i els seus fills en l'esport organitzat.

Per explicar aquestes interrelacions utilitzaré la *figura 1*. Aquesta figura mostra que qualsevol oferta esportiva presentada per un club o associació esportiva ha de passar per tres filtres distints, el coneixement, la valoració i la comparació, fins arribar a decidir si s'accepta aquesta oferta de practicar l'esport o si es rebutja.

Per motius de temps no puc aturar-me en cadascun d'aquests filtres i els seus elements en concret. Tampoc no ho crec necessari, atès que són coneguts per tothom

¹ No hem d'oblidar, tanmateix, que la participació en clubs esportius encara és marcadament més alta que en qualsevol altra associació local o organització política.

a causa de la seva aplicació generalitzada i no solament per al cas dels immigrants. Aquesta figura 1 em permet d'explicar de forma general quins factors influeixen o no en la pràctica de l'esport. Tractaré únicament aquells factors d'influència que siguin rellevants per al tema que ens ocupa, és a dir, l'esport per a immigrants.

El primer filtre mostra que les ofertes esportives es reben de forma distinta segons el sexe, l'edat, l'estrat social i l'origen cultural de la persona. Pel que fa als immigrants, únicament cal destacar dos aspectes específics: 1. L'estrat social. Qui pertany als estrats més baixos de la societat, és a dir principalment treballadors i empleats dels rangs més baixos amb baix nivell educatiu, practiquen, segons els estudis empírics, menys esport que els membres de les capes mitjanes i més altes de la societat. En general, podem dir que els immigrants pertanyen, en la seva majoria, a l'estrat social més baix; molts d'ells han arribat fins a nosaltres com a treballadors de baixa qualificació. Això explica ja, d'una banda, l'escàs grau de participació esportiva d'aquest grup de persones.² Si comparem el nivell de participació esportiva dels immigrants amb el dels alemanys pertanyents al mateix estrat social, la diferència és notablement més petita. Sí que es percep una major diferència, sobretot, en les persones de més edat, davant dels immigrants més joves. 2. Origen ètnic. És de suposar que als països d'origen de molts dels immigrants l'esport, incloent l'esport escolar, es troba poc desenvolupat (Abel, 1984; Schwarz, 1987). També l'organització en clubs i associacions, com la que és habitual a Alemanya, els resulta un plantejament desconegut.

És, doncs, comprensible, també, que una oferta esportiva no trobi gran acceptació. El segon filtre provoca una valoració de l'oferta esportiva, sempre i quan aquesta hagi superat el primer filtre, és a dir, s'hagi assimilat conscientment l'oferta. També aquest filtre requereix poques observacions. 1. Imatge corporal: l'esport és una forma, regulada de manera específi-

ca, de tractar el cos; és, doncs, comprensible, que els valors i les normes referits al cos (com ho serien els lliandars del pudor i la vergonya, els ideals de bellesa, l'actitud davant del contacte físic, la valoració de malaltia i salut, les capacitats motrius, la forma de parlar del cos i les sensacions corporals, etc.) influeixin sobre la disposició a practicar l'esport i la forma i manera en què es practica. Entre aquests elements de cultura somàtica es troben, a més a més, moltes vegades amb un rerefons religiós, diferències essencials que també influeixen en la participació en l'esport. Solament un exemple: pot ser causa de problema a l'esport juvenil, fins i tot l'acte de dutxar-se en comú. El pudor es troba de vegades tan estès entre els homes joves que sovint únicament admeten dutxar-se portant posats els calçotets (Klein/Kothy, 1998). A més a més, s'hi afegeix que els valors i normes religiosos i ètics de l'islamisme prohibeixen que homes i dones practiquin l'esport en comú i únicament permet la pràctica femenina de l'esport en unes circumstàncies determinades. 2. Orientació de valors i estil de vida. Cal partir de la base que els immigrants que van venir de Turquia, i després també del Marroc i Tunísia, no estan preparats per la seva educació ni per la seva formació de cap manera per a la vida en una societat extremadament moderna i complexa. Es produeix una enorme "diferència de cultures" sobretot entre la població musulmana (Kandil, 2000). Cal plantejar-se, doncs, que molts immigrants provenen de la població musulmana i, més probablement, de regions interiors dels seus països d'origen (com ara els pobles de l'Anatòlia) en els quals dominen formes de vida encara més rurals-tradicionals, en la nostra manera de veure, gairebé medievals. Això es refereix, per exemple, a la posició de la dona i la relació entre els sexes, l'autoritat de l'home i el pare, la posició destacada de la família i el clan, l'educació dels nens, i també la nutrició i les formes de vestir, la manera de passar el temps lliure. Destaca paral·lelament l'enorme importància que la

religió, l'Islam, té per a aquestes persones en la seva vida quotidiana. Aquestes persones, que ja tindrien prou dificultats per viure en ciutats grans, com Ankara o Casablanca, es veuen ara obligades a adoptar un estatus d'altri a la moderna Europa. En aquest context és molt poc important el lloc que ocupa l'esport com a activitat de temps lliure de les societats modernes. El tercer filtre és el resultat de l'anticipació i la valoració de la pràctica de l'esport i les seves conseqüències per part d'altres persones, com ara la família, el cercle d'amics, els companys de treball, etc. Si aquests no expressen el seu reconeixement, sinó que actuen de vegades de forma escèptica i amb desconfiança, és molt improbable que s'arribi a una participació en l'esport. Alguna observació també respecte a aquest tema: 1. Imatge de la dona i els lligams familiars. La posició fossilitzada de la dona i la preparació específica de les noies per al seu paper d'esposes i mares fan impossible, o si més no dificulten, que les noies i les dones practiquin l'esport. La participació de les esportistes musulmanes en la competició esportiva va unida a enormes conflictes. També algunes de les filles de famílies amb orientació occidental, segons mostren els estudis empírics (Kleindienst-Cachay, 1998), mantenen en secret davant les seves famílies que practiquen esports de competició. 2. Ofertes de temps lliure amb un rerefons etnicoreligiós. En aquest context hem d'esmentar també que la integració, sobretot de membres de la religió islàmica, es troba dificultada per grups i organitzacions fonamentalistes que s'esforcen per lluitar contra ofertes "occidentals" que afavoreixin la integració i per tant també contra la pertinença a clubs esportius, tot presentant ells mateixos ofertes de temps lliure amb un rerefons etnicoreligiós (Heitmeyer, 1996). Són aquests tres filtres, el d'assimilació, el de valoració i el de comparació, els que ha de superar una oferta esportiva abans d'ésser acceptada com a una forma atractiva d'ocupar el temps lliure.

² A això cal afegir-hi que la taxa de desocupació entre els immigrants és proporcionalment molt alta. Per estudis empírics sabem que el desocupat, encara que disposi de més temps lliure, practica menys esport que la persona amb col·locació.

En aquest apartat tracto de problemes d'integració estructural-funcional. Havia deixat clar que aquesta integració no s'ha resolt fins ara en l'esport de forma satisfactòria i he presentat motius que influeixen en l'assimilació i la valoració de l'esport per part dels immigrants. Tanmateix, cal no oblidar que les mateixes característiques de les associacions poden produir barreres d'aquesta mena; breument, són les següents:

En un estudi empíric sobre la situació de les societats esportives a Alemanya (Heinemann/Schubert, 1994) vam poder esbrinar que les associacions són relativament homogènies per l'estructura dels seus membres, pel que fa al seu origen social i els seus interessos esportius, i que s'aïllen dels altres. Això és fàcil d'explicar: es funda una nova associació, un s'incorpora com a membre en una d'elles, no solament per l'interès a practicar un esport determinat al costat d'altres; de fet, es busca poder-ho fer entre iguals, i encara que no sigui aquesta la intenció, l'homogeneïtat que caracteritza en general als cercles d'amics i coneguts i que és l'origen de l'associació i el seu desenvolupament posterior origina aquesta homogeneïtat interna. Això significa, tanmateix, que més aviat es produeix una segregació o un tancament de cercles de persones que no pas una obertura per a la integració social.

Si aquesta suposició és certa, les accions de les polítiques públiques que fomenten la integració social en l'esport i els seus clubs produeixen, de fet, l'efecte contrari. Això és aplicable als clubs alemanys i es produeix encara més quan es tracta que el club en particular s'obri enfront de membres d'altres cultures. Les dissidències culturals, la tesi que he exposat anteriorment, de la diferència cultural, produeixen sovint, probablement, una exclusió social encoberta d'immigrants (Klein/Kothy 1998).

Què pot aportar l'esport a la integració cultural?

La integració cultural –tal com jo l'havia definida– es completa quan els immigrants van familiaritzant-se cada vegada

més amb els valors i normes dominants d'una societat. Se subratlla una vegada i una altra que l'esport és, sobretot per als joves, un important camp de socialització. Mitjançant l'esport es descobreixen i practiquen valors essencials de les societats modernes, com ara l'orientació cap al rendiment, la perseverança per arribar a l'èxit, la resistència a les derrotes i l'assimilació de les victòries, el reconeixement i el compliment flexible de normes i valors socials fixos, la disciplina d'organització del temps i la seva planificació a llarg termini.

Aquest procés de socialització és –segons moltes opinions– especialment important per als immigrants, posat que seria la forma més ràpida de familiaritzar-se amb els valors i normes dominants de les nostres modernes societats industrials i amb la forma d'actuar en correspondència amb elles.

En aquest moment no vull aprofundir en les tesis esmentades sobre la funció de la socialització de l'esport; hi ha gran quantitat de bibliografia respecte d'aquest tema. Malgrat tot, en aquesta bibliografia no es demostra de cap forma ni es classifica empíricament la funció de socialització i els efectes de l'esport (vegeu Heinemann, 1998; 2001). Suposem, però, que l'esport complís realment aquesta funció de socialització. Sempre caldrà plantejar tres qüestions que poden influir en els tan esperats efectes d'integració obtinguts mitjançant la socialització.

1. *La influència de la cultura del país d'origen.* Una de les tesis en què es basava l'especial capacitat d'integració de l'activitat esportiva era que a l'esport es troba la imatge d'aquells valors i normes característiques de la nostra societat moderna (com ara la igualtat d'oportunitats, la recompensa per l'esforç individual, la justícia, etc.). Però també aquí es plantejaven diferents perspectives, ja que quan els immigrants practiquen l'esport hi aporten els valors i normes amb els quals van ser educats en la seva pròpia cultura. És impossible que deixin al vestidor allò que els va ser inculcat durant la seva socialització a partir de la pròpia cultura original, tot fent cau i net per rebre els pre-

ciosos valors i normes que els ofereix la societat moderna i que els transmet a través de l'esport. Segur que aquest no és el cas i aquest fet pot conduir a conflictes seriosos, per exemple, entre els esportistes procedents de diferents orígens culturals o amb l'entrenador, i precisament pot originar entre els joves greus problemes d'identitat.

M'agradaria explicar i justificar aquesta tesi amb estudis empírics. La sociòloga americana Maria Allison (1979) va comparar la forma de practicar l'esport dels americans d'EUA de la classe mitjana amb la dels nens d'origen indi. Els valors de la classe mitjana americana subratllen i valoren l'esforç individual i l'èxit de l'individu. En aquest sentit, es desperta l'orgull d'aquells que han obtingut bones posicions en una competició; això serveix per aconseguir reconeixement entre el cercle d'amistats i, en penjar la fotografia amb el nom de l'esportista a la paret del col·legi, s'incrementa el seu prestigi. Els indis, ben al contrari, no valoren l'esforç individual; se senten membres del grup i solidaris envers el compromís amb el grup. Per aquest motiu, se senten avergonyits quan un sol membre destaca amb el seu nom i la seva fotografia per haver obtingut un èxit esportiu. No aconseguixen amb això un increment en el seu prestigi i reconeixement en el cercle d'amics, sinó el seu menyspreu i el seu isolament. Si ho formulem de manera més general: no hi ha cap garantia que, de fet, a causa de l'esport s'eliminin les diferències culturals i s'oblidin els prejudicis. Es pot pensar, al contrari, que més aviat serveix com a reforç d'aquests, quan existeixen, i que en alguns casos fins i tot els origina. Sota la superfície de la pràctica comuna de l'esport romanen latents les diferències d'ideologia ètnica de base cultural, els valors morals i les normes socials; ja he esmentat la diferència entre les normes i els valors que es refereixen al propi cos, fixem-nos a més a més en les diferents normes per a la roba, la diferència en el significat de l'esforç individual i de la competició, i també les diferents formes de celebrar i els diversos costums pel que fa als menjars i a la beguda (Bröskamp 1994).

Vet aquí, també, un exemple pres d'estudis empírics: els americans dels Estats Units, igual com els científics alemanys, han descobert que l'estructuració de les classes en la societat i la discriminació social es reflecteixen en l'esport. L'entrenador, per exemple, ocupa posicions de més o menys prestigi en un equip, d'acord amb els mateixos criteris de discriminació i distanciament social, en la majoria dels casos, pels quals els jugadors són apreciats o molestats pels companys d'equip. Es poden plantejar també objeccions a la teoria que l'esport crea un nou ordenament social d'igualtat i desigualtat. L'ordenament social en l'esport no sembla ser completament independent de l'ordenament que regeix la societat. I aquesta segregació té la seva expressió encara més clara dintre de la "companyonia".

Aquests exemples mostren l'enorme sensibilitat que exigeixen les característiques culturals i la percepció sentimental quan volem introduir membres d'altres cultures en la nostra societat, per exemple mitjançant l'esport.

2. *Associacions homogènies ètnicament o participació en associacions del país:*

Una pregunta bàsica és si és més propici per al procés d'integració i l'efecte de socialització de l'esport que els immigrants practiquin esport dintre d'una associació en la qual ja es trobin membres procedents del seu país (associacions ètniques) o si hauria de fomentar-se que els immigrants s'inscrivissin en associacions multiètniques. No existeix una resposta unívoca per a aquesta qüestió; jo mateix tinc dubtes de quin és el millor camí en aquest sentit. Només puc limitar-me a presentar els avantatges i inconvenients d'ambdues formes d'inserció en una organització:

A favor de les associacions ètniques trobem: els immigrants es troben sotmesos a una gran pressió d'adaptació, ja havia esmentat això en parlar de l'origen rural amb la seva forma quasi medieval de vida. Han de familiaritzar-se sovint amb formes de vida i tècniques culturals completament diferents, han d'aprendre a adaptar-se a un medi completament aliè i enfrontar-se als reptes del nou lloc de treball, sense

oblidar la discriminació (social i també legal), a què sovint es troben exposats. Com a conseqüència, apareix sovint una gran inseguretat, un isolament i un distanciament. En aquesta situació, les associacions ètniques ofereixen a aquest individu l'oportunitat de passar el temps lliure amb membres del seu propi cercle cultural, de desenvolupar un sentiment de pertinença a un grup, de tenir cura de la companyonia, d'intercanviar experiències; les associacions ètniques formen un quadre d'experiències comunes, familiars culturalment. Les associacions són, per a aquests immigrants, com se sol dir, la "pàtria per un temps", o, científicament parlant, aporten un capital social que redueix la tensió dominant produïda per la pressió de l'adaptació i les exigències d'aprenentatge, tot millorant així en moltes ocasions les oportunitats de la integració.

Pel que fa a Alemanya, existeixen diversos exemples sobre la significació positiva de les associacions esportives. En la segona meitat del segle XIX es van produir ja a Alemanya grans onades d'immigrants, sobretot des de Polònia, que treballaven a les indústries de la conca del Ruhr. Aquests polonesos van crear, a la conca del Ruhr, les seves pròpies associacions ètniques –no solament clubs esportius– precisament amb la funció i l'efecte que s'ha descrit anteriorment. Algunes d'aquestes associacions continuen existint avui dia, però només es pot recordar el seu origen polonès pels cognoms de moltes persones que viuen en aquesta zona. De forma més general, es pot dir que precisament en l'època de ràpida industrialització a Alemanya, amb altes taxes d'immigració de població d'origen rural a les ciutats, que creixien amb molta rapidesa, les associacions tenien aquest valor de "pàtria per un temps". Molts dels seus noms, assignats pels fundadors, continuen recordant aquest significat: "Eintracht Frankfurt", "Concòrdia...", etc. Això em fa suposar que moltes petites associacions creades pels immigrants d'Andalusia que es troben a Barcelona exerceixen una funció i una significació similar.

Per aquests motius, en els anys 80 també jo mateix advocava per fomentar, amb la

mateixa intensitat que les altres, les associacions ètniques, com una possibilitat per simplificar el procés d'integració, atès que la participació en associacions serveix per a "esmoreir" les càrregues de l'adaptació.

Ara bé, la situació ha canviat molt en els últims anys, i paral·lelament s'ha anat transformant també el meu incondicional judici positiu sobre les associacions ètniques. I això pel motiu següent: observem, no solament a Alemanya sinó també a tots els països europeus d'immigració, una creixent *re-etnificació*. Es formen, sobretot a les grans ciutats, que recullen una gran proporció d'immigrants, colònies ètniques que s'aïllen cada vegada més de la societat. Avui dia barris sencers de ciutats, com s'esdevé a Berlín, són turcs. Allí s'hi parla la seva llengua, es compra, s'ofereixen atencions, s'hi va a escola i es passa el temps lliure, un s'hi sent com a Turquia. La segregació local provoca paral·lelament que es reforcin les colònies ètniques. Aquesta *re-etnificació* s'observa principalment entre els joves i els adults de menor edat (amb la conseqüència, per exemple, que molts d'ells parlen pitjor l'alemany que els seus mateixos pares). En aquesta *re-etnificació* es reflecteix al mateix temps l'ambivalència de la seva situació: la societat d'origen de fet els és aliena, perquè ja ni hi han nascut ni hi han crescut, però també en la nova societat s'enfronten a la distància, a la intolerància, a dificultats econòmiques i a mancances en les ofertes de formació. En un marc com aquest, la pertinença a una associació ètnica reforça aquest aïllament i dificulta encara més la integració (Schwarz, 1987).

Es plantegen, doncs, dubtes, sobre la possibilitat que en aquesta situació les associacions ètniques realment fomentin la integració en la societat, és a dir, si formen un món intermedi entre la cultura tradicional del país d'origen i la societat moderna i, en conseqüència, suposen una solució transitòria. En aquest cas, en anar millorant la integració dels immigrants en la nostra societat, les associacions ètniques haurien d'anar perdent a poc a poc importància i anirien desapareixent. Tanmateix, aquest no ha estat el cas fins ara.

Més aviat s'està produint el fenomen contrari: crida l'atenció que les associacions ètniques destaquen per la seva aflluència de públic davant d'altres associacions esportives (Rittner/Breuer, 2000). Aquest fet pot significar o bé que encara no s'ha produït l'adaptació a la nostra societat i que continua sense dominar-se la pressió de l'adaptació, o bé, que les colònies ètniques van prenent cada vegada més força i que dintre d'aquestes colònies les associacions esportives són de gran importància.

3. *Característiques culturals de les associacions esportives.* Com ja he indicat anteriorment, cal fer una distinció entre el resultat d'integració de l'esport i l'organització esportiva on es practica l'esport esmentat. Per aquest motiu, vull exposar aquí algunes observacions sobre la funció del club esportiu dintre del procés d'integració:

Les associacions, per les seves pròpies característiques, es troben en una posició intermèdia respecte a altres tipus d'organitzacions. D'una banda, no es caracteritzen per l'anonimat, l'alt grau de formalisme i de distanciament típic de les empreses industrials, l'administració i la burocràcia; d'altra banda, tampoc no engloben la intimitat ni depenen de l'alt grau de compromís personal de la família. Es troben en una posició intermèdia, o com ho diuen els sociòlegs, es tracta d'organitzacions intermèdies. Són petits grups socials, però no de família; són organització, però no organitzada formalment i burocràticament. En aquest sentit, les associacions compleixen una funció positiva en les societats modernes. Aquesta funció podria ser especialment important per als immigrants pel motiu següent: les famílies tenen una rellevància especial en les societats tradicionals dels seus països d'origen, una rellevància major que l'habitual a les societats modernes. També les activitats de temps lliure acostumen a anar unides en més gran mesura a la família. Els forts llaços d'unió a la família o al clan i les obligacions que això comporta, poden dificultar una integració que sovint es troba relacionada amb la dissolució de la família i

la pèrdua d'importància dels lligams familiars. Les associacions tenen aquí un efecte positiu en afavorir, d'una banda, els contactes socials directes, la creació de cercles d'amics, la companyonia, etc., sense que aquests estiguin indissolublement lligats a la família.

Vull abordar el significat positiu de l'esport en associacions encara des d'una altra perspectiva: a l'esport en organitzacions conviuen tant elements de la societat tradicional com de la societat moderna; un concepte que es defineix com "l'atemporalitat" de l'esport. D'una banda, l'esport és un fenomen amb característiques essencials de les societats modernes, això ja ho he demostrat basant-me en la seva estructura de valors i normes. D'altra banda, en l'organització de l'associació es troben alhora elements com ara la solidaritat, l'autoajuda, la sensació de solidaritat i la companyonia, característics de les societats preindustrials. En aquest sentit, l'esport organitzat pot ajudar a simplificar el pas de les societats preindustrials a les societats modernes, perquè allò que s'ha esdevingut en moments diferents de la història es combina paral·lelament en el temps a les associacions esportives.

També aquí cal plantejar-se novament: l'associació és una forma d'organització desconeguda per a les persones procedents d'altres cultures. L'associació exigeix un compromís especial, no solament l'abonament puntual de la quota de soci, sinó també la col·laboració voluntària, els aspectes específics dels acords democràtics i l'obligació d'acatar les decisions de la majoria. L'associació, entesa en aquest sentit, no té la seva tradició corresponent a d'altres països, em refereixo ara, en concret, a Turquia, i la inscripció com a membre d'una associació suposa per tant ja un problema per si mateix (Schwarz, 1989).

L'esport, pot fomentar la formació d'una identitat?

Els immigrants han de forjar-se (novament) la pròpia identitat fonamentada sobre tres bases: en primer lloc, la seva identitat es refereix a la cultura del seu país d'origen, se senten turcs, grecs, mar-

roquins, etc. En segon lloc, es troben englobats en les circumstàncies (sub)culturals, per exemple en la colònia ètnica, del país on estan residint ara. En tercer lloc, es forma, finalment, una identificació amb la societat i la cultura del país receptor, des d'aleshores se senten (també) alemanys o a Espanya, espanyols. Es multipliquen, doncs, per als immigrants, tres fonaments de la seva identitat, o, formulat d'una altra manera, pot produir-se una triple identitat. El quadre d'identitat pot, doncs, ser encara més complex que la doble identitat que, segons els estudis empírics, s'ha detectat en diverses comunitats autònomes espanyoles (Moral, 1998).

Finalment, aquestes tres diferents línies d'orientació per forjar-se una identitat tenen una importància distinta segons el tipus de vida, la durada de l'estada al país receptor, la socialització assolida fins al moment i la planificació de la vida. La integració, tal com jo l'havia definida en un començament, és, doncs, alhora, un procés en què es van dissolent els llaços emocionals amb la cultura del país d'origen, en anar-se formant una doble identitat entre la colònia ètnica i la societat on es resideix ara com ara, fins que finalment s'arriba a una identificació amb el nou país, és a dir, se senti alemany, espanyol, etc. No ens aturarem a analitzar en aquest moment de quina manera es desenvolupa aquest procés i les condicions en què es produeix, perquè únicament ens interessa ara la qüestió del paper que juga l'esport pel que fa a aquest procés.

En principi es pot afirmar que l'esport pot tenir una gran força de formació d'identitat. L'alegria i l'orgull de l'èxit esportiu aconseguit pel "nostre" equip, l'abatiment i la decepció quan perd el "nostre" equip, són les bases per a aquests llaços d'unió de l'esport i la identitat local, regional o també nacional.

La influència que pot tenir l'esport en aquest procés de triple assentament de la identitat dels immigrants és novament una qüestió que requereix una resposta empírica, però encara ens manquen, a hores d'ara, els resultats empírics necessaris. El que sí que hem pogut observar és el següent: els clubs de futbol turcs sovint

disposen de deu vegades més espectadors que els equips del mateix tipus dels clubs “alemanys” (Rittner/Breuer, 2000); aquesta participació encara és més gran, no solament física i corporal, sinó també emocional, quan juga un equip turc a Alemanya (Roman-Schüssler/Schwarz, 1985). Formulats d’una altra manera: aquests clubs o equips són per als immigrants un objecte significatiu i una forma de cristallització de la identificació i, en conseqüència, el reforç de la pròpia identitat amb el país d’origen.

Què s’hi pot fer?

Estaria contradient tot el que he exposat fins ara si, per acabar la meua ponència, presentés propostes concretes sobre com hauria de ser una bona oferta esportiva per als immigrants. En vista de la gran heterogeneïtat d’aquest grup, de les diferències en el procés d’integració i de la gran quantitat de problemes que poden produir-se durant aquest procés, és impossible de plantejar recomanacions senzilles i amb garantia d’èxit.

Vull informar, sobretot, d’alguns resultats d’un estudi empíric. Es tracta d’una avaluació que vaig realitzar, junt a Knut Dietrich, sobre les experiències i els efectes d’un projecte d’“esport per a immigrants” que va desenvolupar la Federació d’Esports Alemanya (DSB), amb el suport financer del Govern Federal (Heinemann/Dietrich, 1991). Els resultats d’aquesta avaluació aporten les dades següents:

1. En analitzar una oferta esportiva per a immigrants no sempre caldria buscar-ne els efectes, la seva funció i els resultats, és a dir, no hauríem de tractar d’instrumentalitzar l’esport. L’esport té una finalitat lúdica i és part de l’activitat del temps lliure; ha d’ajudar a desconnectar durant un breu espai de temps del món quotidià amb tots els seus problemes, preocupacions i càrregues. És aquest fet el que hauria de plantejar-se, en primer lloc, en organitzar l’esport per als immigrants. Potser així ja obtindríem el millor que l’esport realment pot oferir.

2. Una qüestió primordial és si s’han d’oferir modalitats esportives com ara es-

ports per a tothom o si s’obtidran millors resultats amb l’esport de competició. Segons la nostra experiència, hem descobert que l’oferta de competició obté gran acceptació, però no és motivació suficient per continuar practicant l’esport a llarg termini o per inscriure’s en una associació. És més aviat un passatemps, però sense un resultat a llarg termini.

La competició en el marc d’una oferta d’esport de temps lliure i d’esport per a tothom, presenta avantatges clars. Les diferents formes d’esport de temps lliure i d’esport per a tothom obren més camp d’actuació i de llibertat de decisió pel que fa a les pròpies possibilitats, valors i actituds, a la regulació de conflictes, etc. Per tant, s’adiu millor que no pas l’esport de competició i l’esport d’elit. La competició, com a joc, ofereix els avantatges següents: a) es correspon millor amb “l’atemporalitat” de les formes de vida i de pensament modernes i tradicionals; b) crea, si més no en principi, un nou ordenament social, una nova classificació de rangs d’igualtat i desigualtat, distint al realment existent a la societat, i és fàcil adaptar-se a aquest nou rang, perquè s’ha creat d’acord amb unes normes codificades ja establertes i es basa en el rendiment individual; d’aquesta forma és possible c) incrementar el grau d’autoestima dels grups discriminats en una societat (Giebenhain, 1995).

Aquestes ofertes només rebran una bona, o parlant més humilment, una correcta acceptació, si compleixen al mateix temps les condicions següents:

- a) Han de limitar-se a unes poques modalitats esportives, en concret a aquelles que gaudeixen d’una certa popularitat també als països d’origen, i aquestes acostumen a ser el futbol i, per als pakistanesos, també l’hoquei.
- b) Les ofertes esportives han de tenir en compte les característiques i diferències culturals dels immigrants. Aquestes són, en un principi, la falta d’experiència en aquest esport en concret o en determinades modalitats esportives i en les formes d’organització que a nosaltres ens són familiars; després passem a les diferències en la imatge del

cos, a una altra definició del paper de la dona i de la relació entre sexes, fins arribar a una valoració diferent de l’esforç individual i de la competitivitat. Això exigeix, com ja havíem explicat, un alt grau de sensibilitat per part dels responsables, com ara l’entrenador o el monitor, per exemple.

- c) La participació sempre ha d’anar lligada al reconeixement, també ha de trobar una valoració positiva dintre del grup dels immigrants.
- d) La participació ha de ser voluntària.
- e) Ha de crear una relació de companyonia, etc.

3. Cal emprendre una gran tasca de convenció per aconseguir la participació en una associació o en ofertes esportives organitzades d’alguna altra forma. Les mesures publicitàries anònimes, com ara els anuncis i cartells a les zones residencials o en el lloc de treball dels immigrants, acostumen a ser poc efectives; no serveixen per combatre els prejudicis ni per aclarir el desconeixement existent sobre determinades ofertes esportives i sobre les associacions esportives. Són més eficaces, per regla general, les informacions directes facilitades, per exemple, pel professor, els companys de treball de l’empresa, un treballador social o per l’entrenador d’una associació o per amics que són ja membres d’una associació.

4. Es plantegen grans problemes a causa de l’escassa preparació dels monitors per a tractar amb grups d’immigrants. He d’informar que, almenys a Alemanya, sovint encara falten oportunitats per aconseguir qualificacions especialitzades; però, fins i tot allà on s’ofereixen els cursos corresponents van ser pocs els que els van aprofitar. Àdhuc la millor de les intencions pot fracassar a causa d’aquesta manca de qualificació.

5. S’ha demostrat eficaç la creació de grups ètnicament homogenis que practiquin junts un esport, però que es trobin dintre d’una associació més heterogènia, encara que no sigui un requisit indispensable la inscripció com a membre de l’entitat. S’ha pogut observar a molts llocs que, un cop transcorregut un cert temps, grups sencers s’han inscrit com a mem-

Fotografia de l'Associació Esportiva Ciutat Vella-Barcelona

Les ofertes esportives han de tenir en compte les característiques i les diferències culturals dels immigrants.

bres de l'associació. Probablement aquest sigui un camí intermedi entre la pertinença a una associació ètnica i la pertinença a una associació pròpia del país receptor. 6. Podem valorar de forma especialment positiva els campaments de temps lliure i de vacances, per tal com en aquestes activitats adquireix importància, no solament l'esport, sinó tota la vivència que comporten, cosa que facilita la relació entre les persones i afavoreix l'abandonament dels prejudicis. Aquesta mena de mesures troba especial acceptació ja pel sol fet que, en general els immigrants, i en aquest cas els nens i els adolescents en particular, tenen poques possibilitats de realitzar activitats de vacances.

Amb la meua disquisició, no he volgut despertar la impressió que l'esport no té cap mena d'importància ni d'efectivitat dintre del procés de la integració dels immigrants. Ha de quedar clar, però, per quin motiu cal enfrontar-se amb un cert escepticisme a les expectatives eufòriques sobre el potencial de l'aportació de l'esport, que hi ha, o si més no que hi ha hagut, a Alemanya. En tot aquest context, cal no perdre de vista en cap moment que l'èxit de la integració, també en el camp de l'esport, no apareix tot sol i gairebé automàticament, sinó que exigeix uns ajustaments, unes estructures i unes qualifi-

cacions específiques que afavoreixin aquest objectiu i que, a més a més, suposen grans inversions. És de destacar que el Ministeri d'Interior Alemany, en el qual recau la responsabilitat de l'esport en aquest país, ha posat a disposició de la Federació Alemanya d'Esports, des de 1990, uns 35 milions d'euros per al projecte "Esport per a immigrants" (Rittner/Breuer, 2000).

Bibliografia

- Abel, T.: *Ausländer und Sport* (Els estrangers i l'esport), Köln, 1984.
- Allison, M.: "A comparative analysis of Navaho indian and anglo basketball sport systems", *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 14, 3-4, (1979), pàg. 75-86.
- Beger, K. U.: *Migration und Integration* (Migració i integració), Opladen, 2000.
- Bröskamp, B.: *Körperliche Fremdheit. Zum Problem der interkulturellen Begegnung im Sport* (Corporeïtat desconeguda. Al voltant de la trobada intercultural a l'esport), St. Agustin, 1994.
- Giebenhain, H.: "Die gesellschaftliche Integration von Fremden durch den Sport" (La interacció social dels estrangers a través de l'esport), a S. Müller; H. U. Otto i U. Ott (eds.), *Fremde und andere in Deutschland* (Estrangers i altres a Alemanya), Opladen, 1995.

Heckmann, F.: "Sport und die gesellschaftliche Integration von Minderheiten" (L'esport i la integració social de les minories), a H. Bammel; i H. Becker (ed.), *Sport und ausländische Mitbürger* (Esport i ciutadants estrangers), Bonn, 1985, pàg. 21-33.

Heinemann, K.: "Sport und Entwicklungshilfe in Ländern der Dritten Welt" (L'esport i l'ajuda al desenvolupament als països del tercer món), *Sportwissenschaft*, 15 (1985).

→ *Einführung in die Soziologie des Sports* (Introducció a la Sociologia de l'esport), Schorndorf, 4a ed., 1998.

→ "Els valors de l'esport – Una perspectiva sociològica", a *Apunts. Educació Física i Esports*, 64, (2001), pàg. 17-25.

Heinemann, K. y Dietrich, K.: *Projektbericht zur Evaluation des DSB-Projekts "Sport für Aussiedler"* (Informe del projecte per a l'evaluació del Projecte DSB "Esport per a estrangers"), Hamburg, 1991.

Heinemann, K. y Schubert, M.: *Sportverein – Ergebnisse einer empirischen Untersuchung* (Clubs esportius - resultats d'un anàlisi empíric), Schorndorf, 1994.

Heitmeyer, W.; Müller, J. y Schröder, H.: *Verlockender Fundamentalismus. Türkische Jugendliche in Deutschland* (Fonamentalisme atractiu. Joventut turca a Alemanya), Frankfurt am Main, 1996.

Kandil, F.: "Zwischen kultureller Stigmatisierung und ideologischer Ausgrenzung. Muslimische Zuwanderer in Deutschland" (Entre l'estigmatització cultural i la separació ideològica. Immigrants musulmans a Alemanya), a C.Y. Robertson-Wensauer (ed.), *Multikulturalität – Interkulturalität? (¿Multiculturalitat - interculturalitat?)* 2a edic., Baden-Baden, 2000

Klein, M.-L. y Kothly, J.: "Entwicklung und Regulierung ethnisch-kultureller Konflikte im Sport. Migranten im Spannungsfeld von deutschem Vereinssport und ethnischer Konflikte" (Desenvolupament i regulació dels conflictes ètnic-culturals a l'esport. Immigrants en l'àmbit de tensions dels clubs esportius alemanys i conflictes ètnics), a W. Heitmeyer; R. Dollase i O. Backes (eds.), *Die Krise der Städte. Analysen zu den Folgen desintegrativer Stadtentwicklung für das ethnisch-kulturelle Zusammenleben* (La crisi de les ciutats. Anàlisi de les conseqüències desintegradores del desenvolupament urbanístic en la convivència ètnic-cultural), Frankfurt am Main 1998, pàg. 416-439.

Kleindienst-Cachay, C.: "Immigrantinnen – auch beim Sport außen vor?" (Dones im-

- migrants: També excloses a l'esport?, a G. Pfister (ed.), *Fit und gesund mit Sport* (En forma i amb salut gràcies a l'esport), Berlin, 1996, pàg. 191-202.
- Moral, F.: *Identidad regional y nacionalismo en el Estado de las Autonomías*, Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas (Opiniones y actitudes, 18), 1998.
- Reuter, L.: "Rechtliche Aspekte der Zuwanderung nach Deutschland" (Aspectes legals sobre la immigració a Alemanya), a C. Y. Robertson-Wensauer (ed.), *Multikulturalität – Interkulturalität? (¿Multiculturalitat - interculturalitat?)* 2a edic., Baden-Baden, 2000.
- Rittner, V. y Breuer, C.: *Soziale Bedeutung und Gemeinwohlorientierung des Sports* (Significació social i orientació positiva general de l'esport), Köln, 2000.
- Robertson-Wensauer, C. Y.: "Grundsätzliche zur aktuellen Diskussion über die multikulturelle Gesellschaft" (Aspectes bàsics del debat actual sobre la societat multicultural), a C. Y. Robertson-Wensauer (ed.), *Multikulturalität - Interkulturalität? (¿Multiculturalitat - interculturalitat?)*, 2a edic., Baden-Baden, 2000.
- Romann-Schübler, D. y Schwarz, T.: "Türkische Sportler in Berlin zwischen Integration und Segregation", en VVAA: *Die Ausländerbeauftragte des Senats von Berlin* (El defensor dels estrangers a Berlin), Berlín, 1985.
- Schwarz, T.: *Türkische Sportler in Berlin zwischen Integration und Segregation* (Professorat esportiu turc a Berlín. Entre la integració i la segregació), Berlín, 1987.
- : "Freizeit und Sport in ethnischen Kontexten – am Beispiel des türkischen Sports in Berlin" (Temps lliure i esport en contextos ètnics. L'exemple de l'esport de la comunitat turca a Berlin), a J. H. Knoll; K. Raape; W. H. Swoboda (ed.), *Freizeitkultur und Integrationspolitik. Konzepte und Modelle multikultureller Jugendarbeit in Berlin* (Cultura del temps lliure i política d'integració. Conceptes i models multiculturals del treball amb joves a Berlín), Erkrath, 1989, pàg. 125-139.